

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қ. Қ. Өмірбекова, Г. С. Оразаева, Г. Н. Төлебиева, Г. Б. Ибатова Логопедия. Оқулық: Жоғарғы педагогикалық оқу орындарының дефектология бөлімдерінің студенттеріне арналған оқулық (Қ. Қ. Өмірбекованың редакциясымен) – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011.- 495 бет.
2. Ефименкова, Л. Н. Коррекция ошибок, обусловленных несформированностью фонематического восприятия.: методическое пособие по коррекции письменной речи [Текст] / Л. Н. Ефименкова – М.: Книголюб, 2006. – 144с.
3. Яструбинская, Е.А.Профилактика и коррекция дисграфии и дислексии у детей младшего школьного возраста /[Текст] / Логопедия, 2004.- №2(4).- 60-70с.

ӘОЖ 378.24

<https://doi.org/10.53355/v0895-9883-7995-o>

**БІЛІМ АЛУДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУ МЕН
ТӘРБИЕЛЕУДЕ МЕКТЕП ПЕН ОТБАСЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСЫ**

Калиева Ж.Т., Досымбекова Н.С.

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: nurai_gali@mail.ru

Мақалада білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде мектеп пен отбасының бірлескен жұмысы қарастырылады. Авторлар білім беру үрдісіндегі ата-аналармен нәтижелі диалогты ұйымдастыра білу, оларды қатысуға және ынтымақтастыққа, баланың білім беру шарттарын бірлесіп талқылауға тарту мәселесін және кездесетін қиындықтарды талдайды.

Тірек сөздер: бірлескен іс-әрекет, ерекше білім беру қажеттілігі бар бала, мектеп, ата-ана, ынтымақтастық.

В статье рассматривается совместная работа школы и семьи по обучению и воспитанию детей с особыми образовательными потребностями. Авторы анализируют проблемы и возникающие трудности, связанные с умением организовать продуктивный диалог с родителями в образовательном процессе, вовлечь их в участие и сотрудничество, в совместное обсуждение условий воспитания ребенка.

Ключевые слова: совместная деятельность, ребенок с особыми образовательными потребностями, школа, родители, сотрудничество.

The article discusses the joint work of the school and the family on the education and upbringing of children with special educational needs. The authors analyze the problems and emerging difficulties associated with the ability to organize a productive dialogue with parents in the educational process, to involve them in participation and cooperation, in a joint discussion of the conditions of raising a child.

Key words: joint activities, a child with special educational needs, school, parents, cooperation.

Білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларды тәрбиелеу мен оқытудың сәттілігі көбінесе олардың басталу уақытымен анықталады: бала қандай да бір сенсорлық, физикалық, интеллектуалдық немесе психикалық бұзылыстарды неғұрлым ертерек анықтаса, мамандар мен ата-аналардың бала мен оның айналасындағы микросоциум арасындағы кедергілерді жеңудегі күш-жігері соғұрлым нәтижелі болады. Білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларды интеграцияланған оқыту идеясын іске асыру ерте және уақтылы диагностикаға байланысты.

Интеграцияны жүзеге асырудағы шешуші рөл денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналарына тиесілі. Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін сыртқы әлеммен байланыс тарылып, отбасының рөлі артады. Отбасы келесі мәселелерді шешуде айтарлықтай мүмкіндіктерге ие: балаларды тәрбиелеу, оларды әлеуметтік және еңбек салаларына қосу, осы балаларды қоғамның белсенді мүшелері ретінде қалыптастыру. Алайда көптеген зерттеулердің нәтижелері (Г.Л. Арина, Н.Ю. Иванова, Н.Л. Коваленко, А.Г. (Румянцев және басқалар) отбасында мүмкіндігі шектеулі баланың пайда болуы отбасының қалыптасқан өмірін бұзатындығын көрсетеді. Нәтижесінде ата-ана мен бала арасындағы үйлесімсіз қатынастар қалыптасады.

Ата-аналармен нәтижелі диалогты ұйымдастыра білу, оларды қатысуға және ынтымақтастыққа, баланың білім беру шарттарын бірлесіп талқылауға тарту — мектеп қоғамдастығының маңызды міндеті. Баланың отбасымен мектеп жұмысының негізгі міндеттері мыналар болуы керек:

- ата-аналардың өз баласына барабар көзқарасын, оны отбасында тәрбиелеуге белсенді көзқарасын қалыптастыру;
- ата-аналарға баламен қарым-қатынас тәсілдерін, оны отбасы жағдайында тәрбиелеу және оқыту әдістері мен тәсілдерін меңгеруге көмек көрсету;
- ата-аналарды балалармен түзету-дамыту жұмыстарына белсенді тарту;
- ата-аналарға психологиялық-педагогикалық білім беру.

Ата-аналар ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды оқытуда және қолдауда маңызды рөл атқарады. Сондықтан ата-аналардың оңалту процесіне белсенді қатысуы өте маңызды.

Біріншіден, олар барлық құқықтары мен міндеттері бар ата-аналар, бірақ олар сонымен бірге ақпарат көздері, балаларының қатысуымен бағдарламаларды әзірлеу мен жүзеге асырудағы серіктестер, сонымен қатар біз ұсынатын білімнің "тұтынушылары". Ата – аналар – бұл оқыту мен тәрбиелеу, сайып келгенде, баланы әлеуметтендіру процесінде мұғалімдердің негізгі серіктестері және олардың балаларына әсер ететін шешімдер қабылдау процесіне қатысуға құқылы [1].

«Ата-аналармен серіктестік қарым-қатынасты дамыту не үшін қажет?» деген заңды сұрақ туындайды. Балалардың ата-аналарымен, әсіресе ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен тиімді серіктестік қарым-қатынас орнатудың көптеген себептері бар. Міне, олардың бірнешеуі ғана:

— Ең алдымен, ата – аналар-бұл баланың бүкіл мектепте білім алуына қатысатын жалғыз адамдар. Осылайша, ата-аналар балаларының білім алуына көбірек қызығушылық танытады және оларға ең алдымен мектеп қабылдаған шешімдер әсер етеді.

— Ата-аналар баланың даму деңгейін және ерекше білім беру қажеттіліктерінің пайда болуына әкелуі мүмкін факторларды біледі. Әдетте, олар баланы қалай ынталандыру керектігін, баланың мінез-құлқын оқыту мен басқарудың қандай стратегиялары тиімді екенін айта алады.

— Олар бізге баланың мінез-құлқының кейбір аспектілерін жақсы түсінуге көмектеседі.

— Ата-аналармен жұмыс үйде және мектепте мінез-құлыққа қатысты бірдей күтулердің ықтималдығын арттырады. Сондай-ақ, бұл баланың дұрыс мінез-құлқын ынталандыру мүмкіндіктерін арттырады және оның мінез-құлқына жағымды әсер ететін адамдардың санын көбейтеді.

— Ата-аналардың терең араласуы оларға баланың қалай оқитынын және мектептің мақсаттары қандай екенін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

— Ата-аналармен үнемі байланыста болу сізге оқушыларымыздың оқуы үшін жауапкершілік сезімін жақсы сезінуге мүмкіндік береді.

— Егер мұғалімдер мен ата-аналар бірге жұмыс істесе, балалар білімнің маңыздылығын жақсы біледі.

Кейбір ата-аналар қолдауды қажет етеді, себебі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар қуаныш пен эмоционалдық көңілсіздік көзі бола алады. Кейбір ата-аналар балаларын қабылдап қана қоймай, оларды итеріп, шамадан тыс қорғай алады, өйткені олар әр түрлі уақытта бас тарту, сенімсіздік, ашу, кінә, депрессия және ұятты сезінеді. Бұл сезімдер ата-аналарда баланың өмірінің әртүрлі кезеңдерінде, әдетте туған күндер немесе мектептен мектепке ауысу сияқты маңызды сәттерде пайда болуы мүмкін.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналары көбінесе балаларға жоғары талаптар қояды.

Ата-аналар ерекше дағдыларды игеруі керек. Олардың балалары маңызды дағдыларды басқа балалар сияқты табиғи және тәуелсіз игере алмауы мүмкін, сондықтан ата-аналар педагогикалық дағдылардың жиынтығына ие болуы керек.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналары басқа ата-аналарды алаңдатпайтын нәрселер туралы алаңдауы мүмкін. Олар ойын алаңындағы қауіпсіздікке, басқа балалар өздерінің баласына қалай қарайтынына, басқа ата-аналар баласына шағымдана ма, жоқ па, көбірек алаңдауы мүмкін. Нәтижесінде олар баланы "қалаусыз" сыныптастарынан бөлу үшін мектепке қысым көрсетуі мүмкін.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың болуы көбінесе отбасының өзін өзгертеді [2,3]. Баланың ерекше қажеттіліктеріне байланысты ақшалай шығындар отбасы бюджетіне нұқсан келтіруі мүмкін.

Бауырлар отбасының басқа мүшелерін жақсы көріп, олар үшін жауапкершілікті өз мойнына алуы мүмкін, бірақ олар ерекше білім беру қажеттіліктері бар ағасы мен әпкесінен ұялуы мүмкін.

Ата-аналардың бірлескен іс-әрекетке қатысуының бес деңгейі бар.

1-Деңгей. Хабардарлық. Бұл негізгі деңгейде мектеп ата-аналарға қолданыстағы бағдарламалар туралы хабарлайды, ал ата-аналар өз кезегінде ақпарат сұрайды.

2-деңгей. Қызметке қатысу. Бұл деңгейде ата-аналар мектептің қызметіне шектеулі түрде қатысады. Мысалы, оларды оқу және оқудан тыс процестің белгілі бір сәттеріне қатысуға шақыруға болады.

3 деңгей. Диалог және пікір алмасу. Мұнда ата-аналарды мектеп пен сыныптың мақсаттары мен қажеттіліктерін зерттеуге шақырады (Жеке оқу жоспарымен таныстыру және таныстыру)

4 деңгей. Шешім қабылдауға қатысу. Мұнда ата-аналардан баласына әсер ететін шешім қабылдау қажет болған кезде (мысалы, жеке оқу жоспарын жасау үшін кездесу). олардың пікірлері туралы сұралады.

5 деңгей. Әрекет ету үшін жеткілікті жауапкершілік. Бұл ата-аналар мектеппен бірге шешім қабылдайтын, мектеп бағдарламасын жоспарлауға да, бағалауға да қатысатын ең жоғары деңгей. Мұндай қатысудың жақсы мысалы ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың ата-аналарын мектеп ережелерін қалыптастыруға және бағалауға тарту.

Отбасына көмек көрсету үшін (ақпараттық, делдалдық, бос уақытты өткізу, әлеуметтік және педагогикалық) әр түрлі мамандармен (педагогикалық ұжым, психологиялық - медициналық - педагогикалық комиссия, қорғаншылық және қамқоршылық бөлімі, әлеуметтік қорғау және т.б.) ынтымақтастық қажет.

Инклюзия жағдайындағы отбасы мен білім беру ұйымының өзара іс-қимылының негізгі функциялары:

Қауіпсіздік және қорғаныс функциясы. Ол балалардың өмірін сақтауды, олардың сыртқы қауіптерден қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, баланың заңды құқықтары мен мүдделерін құқықтық қорғауға, оған шұғыл көмек көрсетуге бағытталған.

Профилактикалық функция. Басқа мекемелермен, ұйымдармен ынтымақтастықта педагогтар отбасылық тәрбие жағдайларын сауықтыру жөнінде ұсынымдар береді, білікті құқықтық, психологиялық қолдауды жүзеге асырады.

Қалпына келтіру функциясы. Отбасындағы балалардың өмір сүру жағдайларын жақсарту бойынша шараларды жүзеге асыра отырып, педагогтар баланың әлеуметтік

мәртебесін қалпына келтіруге, оның негізгі әлеуметтену институттарымен байланысын нығайтуға ықпал етеді, олардың функционалды дәрменсіздігін жеңуге дайын отбасылардың күш-жігерін қолдайды.

Түзету-дамыту функциясы. Кешенді диагностика негізінде балалармен және оның отбасымен медициналық-әлеуметтік, психологиялық-педагогикалық жұмыс шараларының жүйесі айқындалады.

Сауықтыру функциясы баланың денсаулығын нығайту бойынша сүйемелдеу мен ұсыныстарды қамтиды.

Мамандардың отбасымен жұмысы үш бағытта жүреді: білім беру, психологиялық және делдалдық.

Білім беру бағыты. Ата-аналарға оқыту мен тәрбиелеуде көмек көрсетуді қамтиды. Оқытуға көмек ата-аналардың педагогикалық мәдениетін қалыптастыруға және оларды ағартуға бағытталған. Тәрбиеге көмек отбасының тәрбиелік әлеуетін нығайту мақсатында арнайы тәрбиелік жағдайлар жасау арқылы жүзеге асырылады. Бұл бағыт отбасылық көмектің педагогикалық моделін қолдануға негізделген (ата-аналар жиналысы, кеңес).

Психологиялық бағыт. Әлеуметтік-психологиялық қолдау мен түзетуді қамтиды. Мұғалімнің ұстанымынан мұндай қолдау отбасында қолайлы психологиялық атмосфераны қалыптастыруға бағытталған. Психологпен одақта қолдау көрсету ең тиімді болып табылады.

Делдалдық бағыт. Бұл бағыт мынадай компоненттерден тұрады: ұйымдастыруға көмектесу, үйлестіру және ақпараттандыру. Ұйымдастыруға көмек көрсету отбасылық бос уақытты ұйымдастыру (отбасы мүшелерін мерекелерді, жәрмеңкелерді, көрмелерді және т.б. ұйымдастыру мен өткізуге қосу) болып табылады. Ата-аналармен жұмыс істеудің дәстүрлі түрі-олардың мерекелерге, сынып және мектеп конкурстарына қатысуы ("алтын күз" кросс, мозаикалық суреттер байқауы, кіші театр фестивалі).

Мектеп пен білім алуда ерекше қажеттілігі бар балалардың ата-аналарының ата нәтижелі өзара әрекеті олардың жеке басының жағымды өзгеруіне әкеледі. Өзара әрекеттесуді басқаратын мектеп пен ата-ана балаға әсер етудің барабар және өнімді тәсілдерін, әдістері мен құралдарын таңдауы керек. Мектеп пен отбасының өнімді өзара әрекеттесуін ұйымдастыру үшін:

- өзара іс-қимылдың барлық субъектілерінің жасына, жынысына және әлеуметтік мәртебесіне қарамастан психологиялық ұстанымдарының теңдігі;

- өзара әрекеттесудің әр субъектісінің мектеп өміріндегі белсенді рөлін тең тану;

- бір-біріне психологиялық қолдау және өзара көмек қажет.

Мына жағдайлар ата-аналармен жақсы жұмыс қарым-қатынасын орнатуға көмектеседі:

- ата-аналармен үнемі қарым-қатынас жасау қарым-қатынастарды орнатуға көмектеседі, онда тіпті ең аз табысқа да мән беріледі және кез-келген қиындықтар алдын-ала күтіліп, оңай шешіледі. Тұрақты байланыстар күнделікті есеп карталарымен, мектеп пен үйге арналған дәптерлермен, сондай-ақ балалардың мектепке баруға және көрмеге қойылған жұмыстарды көруге шақыруымен жүзеге асырылуы мүмкін.

- ата-аналармен кездесулер, егер ол жақсы құрылымдалған болса, тиімдірек болуы мүмкін. Мысалы, жеке оқу жоспарларына арналған кездесулер байланыс орнатуға, ата-аналардан ақпарат алуға, оларға ақпарат беруге, алынған барлық ақпаратты шолуға және қайта кездесуге уақытты жоспарлауға уақытты қамтуы мүмкін.

- кикілжің кез-келген серіктестікте мүмкін, оларды позитивті түрде шешу керек.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы.).<http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>.

2. Акимова В.А. Историко-педагогический анализ развития современных моделей взаимодействия школы и семьи. <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriko-pedagogicheskiy-analiz-razvitiya-sovremennyh-modeley-vzaimodeystviya-shkoly-i-semi>.

3. Зыкова Н. В. Взаимодействие семьи и школы при обучении детей с ОВЗ в процессе инклюзивного образования // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 20. – С. 35–38. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/56322.htm>.

ӘОЖ 541.124

<https://doi.org/10.53355/k8974-2055-2004-f>

КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚАТЫНАСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ ШАРТТАРДЫҢ БАҒЫТТАУШЫ ҚЫЗМЕТІ

Касымбекова М.А., магистрант

И.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: Moldir_kasymbekova01@mail.ru

Бұл мақалада болашақ мұғалімнің қазақ халық дәстүрлері негізінде бастауыш сынып оқушыларын тәрбиелеу және этикалық тәрбиелеу технологиялары туралы айтылады. Болашақ көркем еңбек мұғалімдерін өнер пәнін оқытуға дайындау әдістері нақты көрсетілген.

Тірек сөздер: педагогика, этнопедагогика, педагогика тарихы, тәрбие жұмысының әдістемесі, өнер пәнінің теориясы, педагогикалық қызмет, педагогикалық технология

В данной статье рассказывается о технологиях воспитания и этического воспитания младших школьников на основе казахских народных традиций будущего учителя. Четко изложены методики подготовки будущих учителей художественного труда к преподаванию предмета искусства.

Ключевые слова: педагогика, этнопедагогика, История педагогики, методика воспитательной работы, теория предмета искусства, педагогическая деятельность, педагогическая технология

This article describes the technologies of education and ethical education of younger schoolchildren based on the Kazakh folk traditions of the future teacher. The methods of preparing future teachers of art work for teaching the subject of art are clearly outlined.

Keywords: pedagogy, ethnopedagogy, History of pedagogy, methods of educational work, theory of the subject of art, pedagogical activity, pedagogical technology

Болашақ мұғалімдердің қазақ халық дәстүрлері негізінде бастауыш сынып оқушыларын әдепке тәрбиелеуге даярлығын қалыптастырудың педагогикалық шарттарын анықтау педагогикалық заңдылықтар мен педагогикалық принциптерді талдаудан туындайды. Педагогикалық заңдылықтар, біріншіден, оқытудың қоғамның мұқтажына, қажеттілігіне және жағдайына байланысты, екіншіден, оқытудың, білім берудің және дамудың өзара байланысына; үшіншіден, оқу үрдісінің міндеттері, мазмұны, формалары және әдістерінің өзара байланысына қатысты болып келеді. Бұл заңдылықтар педагогикалық принциптерді ажыратуға негіз болады. Педагогикалық принциптер бірінен кейін екіншісі орындалатындай реттілікте немесе тізбектілікте жүзеге аспайды, ол бір кешенді түрде орындалады. Педагогикалық принциптердің мақсаттылық және ғылымилық, жүйелілік және бірізділік, саналылық пен белсенділік, педагогикалық үдерістің бағыттылық принципі, пәндердің өзара байланыс принципі деген түрлері белгілі. Принциптердің негізгісін немесе қосалқысын ажыратуға болмайды, дегенмен, олардың арасындағы пәнаралық байланыс принципіне басымдық беру арқылы біз алға қойған мақсатты шешудің тиімді жолын іздемекпіз.